

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра теорії і методики фізичного виховання

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: «СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ГЛУХИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ»

Виконав: студент 2 курсу, групи FK1-M22
спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
Гонтківський Віталій Володимирович
Керівник: Юрчишин Юрій Володимирович, кандидат
наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Рецензенти: Єлинак Геннадій Анатолійович, доктор
наук з фізичного виховання та спорту, професор

Кам'янець-Подільський – 2023 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 СУЧАСНИЙ СТАН НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХОВОЇ СЕНСОРНОЇ СИСТЕМИ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	7
1.1 Засоби фізичного виховання як важливий фактор ефективної соціальної інтеграції інвалідів	7
1.2. Фізичний розвиток і рухова активність як фактор соціальної інтеграції школярів з порушеним слухом	10
1.3 Фізичне виховання як фактор соціальної реабілітації глухих дітей	21
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	31
2.1 Методи дослідження	31
2.2 Організація дослідження.....	33
РОЗДІЛ 3 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ СЛУХУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	35
3.1 Теоретичні передумови дослідження	35
3.2 Особливості соціальної інтеграції глухих школярів засобами	49
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ат	–	артеріальний тиск;
ВП	–	рівень впрацьованості;
ЕГ	–	експериментальна група;
ЖЕЛ	–	життєва ємність легень;
ЗРА	–	загальна рухова активність;
КЕ	–	коефіцієнт ефективності роботи;
КП	–	коефіцієнт продуктивності роботи;
ЛФК	–	лікувальна фізична культура;
ОГК	–	окружність грудної клітки;
МСК	–	максимальне споживання кисню;
ПС	–	порушення слуху;
ПРА	–	побутова рухова активність;
РТ	–	реактивна тривожність;
РП	–	розумова працездатність;
САН	–	самопочуття, активність, настрій;
ССС	–	серцево-судинна система;
СОРА	–	спортивно-оздоровча рухова активність;
ЦНС	–	центральна нервова система;
ЧСС	–	частота серцевих скорочень

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема реабілітації інвалідів є найбільш гострою у суспільстві. Кількість дітей з вадами слуху не зменшується, а подвоюється через кожні 15-20 років. Держава гарантує даній категорії громадян соціальну, медичну, психічну та фізичну реабілітацію засобами фізичної культури і спорту.

Масові дослідження показали, що близько 2-3% усього населення земної кулі мають таке ураження слуху, що заважає соціальному спілкуванню. За останнє двадцятиріччя кількість людей з вадами слуху становить 4-6% всього населення Землі. Втрата слуху в ранньому віці негативно відбивається на формуванні індивідуальності людини, розвитку фізіологічних систем і ускладнює її соціальну, побутову і психологічну адаптацію. Тому вивчення фізіологічних механізмів змін систем, які взаємодіють, залежать і впливають на слухову сенсорну систему, має велике значення не тільки для діагностики глибини хвороби і стану ускладнень, а також для обґрунтування і вибору ефективної методики реабілітації.

Дослідження багатьох авторів встановили значні відставання глухих дітей від їх здорових однолітків з розвитку рухових якостей. Відставання виражено у недостатньо точній координації рухів, низькому рівні розвитку просторової орієнтації, складності підтримувати рівновагу.

В цьому контексті важливим є пошук та обґрунтування засобів фізичної культури, які є дієвими щодо соціальної інтеграції із обмеженими функціями (Колчинская А.З., 1991; Карапетов А.К., 1998; Ляхова І., 2002; Демчук С., Куц О., 2003) і зокрема школярів із порушенням слуху (Колишкін О., 2004; Випасняк І. П., 2007; Ричок Т., 2018).

Труднощі, з якими стикаються діти з порушенням слуху, часто пов'язані зі значним відставанням у розвитку психомоторних якостей, і вони настільки серйозні, що для багатьох стають непереборними на шляху соціальної інтеграції (Гринчук О.І., 2004; Гурінович Х.Є, Гузій О.В., 2014).

Отже, засоби фізичної культури є важливими чинниками розвитку психомоторних здібностей, які лежать в основі соціальної адаптації й інтеграції особистості. Проте, нез'ясованим залишається питання про вплив ігрової рухової діяльності спрямованої на рівень соціальної інтеграції школярів з вадами слуху. Вирішення цієї проблеми дозволить не тільки удосконалити процес фізичного виховання дітей з обмеженими функціями, але й створить передумови для розробки цілісної науково обгрунтованої стратегії й технології неперервної рухової діяльності дітей з вадами слуху. Все це зумовлює актуальність і доцільність наукового пошуку подальшого удосконалення процесу соціальної інтеграції глухих школярів засобами фізичної культури.

Об'єкт дослідження – соціальна інтеграція глухих школярів у процесі фізичного виховання.

Предмет дослідження – особливості соціальної інтеграції глухих школярів засобами фізичної культури.

Мета дослідження – виявити особливості соціальної інтеграції глухих школярів засобами фізичної культури.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сучасний стан досліджуваної проблеми в наукових джерелах.
2. Визначити зміст основних понять: «соціальна інтеграція», «соціалізація».
3. З'ясувати особливості соціальної інтеграції глухих школярів засобами фізичної культури.

Методи дослідження. У дослідженні застосовувався комплекс теоретичних методів дослідження: аналіз синтез, дедукція, індукція, класифікація, порівняння, а також вивчення нормативно-правових документів європейських країн щодо освітньої діяльності шкіл сприяння здоров'ю.

Практичне значення одержаних результатів. Проведення дослідження доводить, що належна якість організації процесу фізичного виховання впливає на стан здоров'я учнів з вадами слуху та процеси їх соціалізації в суспільстві.

Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі підготовки фахівців з фізичної культури і спорту й фізичної терапії під час викладання дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання та сучасні освітні технології», „Адаптивна фізична культура”, "Валеологія" і "Фізична реабілітація". Матеріали дослідження можуть використовуватись у практиці роботи вчителів фізичної культури у закладах післядипломної освіти та на лекційних заняттях здобувачів вищої освіти, які навчаються на спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський 04-05 квітня 2023 року).

Публікації. Результати дослідження за темою кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра висвітлені в одній науковій статті.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 70 сторінках, з яких 61 основного тексту. Робота містить 2 рисунка. Дипломна робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, та списку 78 використаних літературних джерел.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел свідчить про те, що соціальну інтеграцію школярів з порушенням слуху необхідно розглядати як складну комплексну систему заходів спрямованих на підвищення рівня фізичної і розумової працездатності, соматичного здоров'я, забезпечення біологічної норми рухової активності, розвитку психологічних властивостей індивідууму, розширення можливостей щодо майбутнього професійного самовизначення. Функціонуючий сьогодні процес фізичного виховання школярів з порушеним слухом в плані сприяння соціальній інтеграції є недосконалим і вимагає впровадження нових засобів, методів й форм організації занять з фізичної культури.

2. Поняття інтеграції інваліда у певну соціальну групу або у суспільство в цілому передбачає виникнення у нього почуття спільності та рівності з іншими членами цієї соціальної групи і можливість співпрацювати з ними як з рівними партнерами. У зв'язку з цим соціальна інтеграція неповносправних передбачає їх активну участь в основних напрямках діяльності і життя суспільства, включення їх у різноманітні соціально-економічні структури, які пов'язані з життєдіяльністю людини у різних сферах: суспільною, навчальною, професійною та іншими. Отже, соціальна інтеграція це процес за допомогою якого відношення між окремими частинами соціальної системи впорядковуються способом їх оптимального функціонування при певних взаємовідносинах одна з одною.

3. Виявлено, що всі фактори соціальної інтеграції є диференціальними, тісно пов'язані між собою і взаємообумовлені. Складність соціальної інтеграції школярів з ПС у переважній більшості випадків обумовлена відсутністю організаційних форм вирішення проблеми. Таким чином, ефективність соціальної інтеграції полягає не тільки у виділенні груп факторів за умов керування ними, але вимагає проведення спеціальної корекційної роботи відносно підвищення рівня фізичної працездатності та усунення несприятливого психологічного фону

школярів з ПС. Ефективність фізичної і психологічної корекції багаторазово зростає за умови комплексного вивчення індивідуальних і групових психологічних особливостей таких школярів, ефективного управління реабілітаційними заходами, поєднання спільних зусиль різних фахівців, у тому числі і у сфері фізичної культури і спорту.

4. Аналіз вітчизняних й зарубіжних наукових джерел, свідчить, що всі засоби і методи фізичної культури у своїй основі мало пристосовані для школярів з ПС, сприяють лише тимчасовій корекції психофізичних порушень і часто виявляються недостатньо ефективними. Науково обґрунтованої методики застосування засобів фізичної культури з метою соціальної інтеграції школярів з ПС нами не виявлено. Існують соціально-психологічні стереотипи сприйняття інвалідів їх соціальним оточенням. Внаслідок цього у дитини формується “інвалідна свідомість”, яка перешкоджає її емоційному, психічному та фізичному розвитку, повноцінному спілкуванню з однолітками, а в подальшому і самореалізації. Наше суспільство поки не готове до сприйняття інваліда як рівноправної особистості. Тому інтегративне навчання вимагає створення адаптивних навчальних програм, обладнання, технічних засобів, матеріальних внесків, а від педагогів – іншого рівня мислення та професійної підготовки, широкої компетентності, досвіду та майстерності.

5. Комплексне використання фізичних і спортивних вправ, рухливих ігор з різним ступенем психофізичного навантаження та різної спрямованості щодо впливу на психологічні якості, зменшення реактивної та особистісної тривожності, значного покращення рухової активності, фізичної працездатності і соматичного здоров'я, що є важливою умовою успішної інтеграції школярів з порушеним слухом в соціальне середовище.

Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо в пошуках і вдосконаленні методів фізичної та соціальної інтеграції, вивченні психолого-педагогічних умов діяльності учнів з розладами слуху на більш ранніх вікових етапах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альошина А. Проблеми фізичної реабілітації підлітків з порушенням слуху, які мають дефекти постави / Алла Альошина // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт : журнал / уклад. А. В. Цьось, А. І. Альошина. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – Вип. 11 – С. 11–13. Альошина А. Концептуальні основи профілактики і корекції функціональних порушень опорно-рухового апарату у дітей та молоді.. Молодіжний наук. вісник Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт. 2015;(18):96-102.
2. Альошина А. Характеристика функціонального стану опорно-рухового апарату та фізичної підготовленості дошкільнят і школярів. Молодіжний наук. вісник Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт. 2015;(19):95-102.
3. Альошина АІ. Профілактика й корекція функціональних порушень опорно-рухового апарату дітей та молоді у процесі фізичного виховання [автореферат]. Київ; 2016. 44 с.
4. Андреева О.В. Соціально-психологічні чиники що детермінують рекреаційно-оздоровчу активність осіб різного віку. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2014;(3): 35–40.
5. Андреева О.В., Гакман А.В. Технологія розробки рекреаційно-оздоровчих програм у літньому оздоровчому таборі. Слобожанський *науково-спортивний вісник*. 2011. №4. С. 216–220.
6. Андреева О.В., Ковальова Н.В, Хрипко І.В. Аналіз проблем та перспектив впровадження оздоровчо-рекреаційної діяльності старшокласників в умовах загальноосвітнього навчального закладу. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць. №5. Вінниця; 2018.

7. Андреева О., Головач І., Хрипко І. Формування мотивації учнів молодшого шкільного віку до оздоровчої рекреаційної рухової активності В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць. 2016. №1. С. 11–15.
8. Афанасьєв С, Афанасьєва О. Порівняльна характеристика гендерних та вікових особливостей функціонального стану хребта і витривалості м'язів тулуба дітей зі сколіотичною поставою. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2016;(1):411-7.
9. Безверхня ГВ. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11 класів [автореферат]. Умань, 2003. 22 с.
10. Блистів Т, Білошицький Т. Доцільність участі вчителів фізкультури у проведенні краєзнавчо-туристичної роботи в школі. В: *Краєзнавство і туризм: освіта, виховання, стиль життя*. Матеріали 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф. Херсон; 2002. С.13-15.
11. Блистів Т. До питання формування змісту туристичної освіти в фізкультурних закладах освіти. В: *Інформатизація рекреаційної та туристичної діяльності: перспективи культурного та економічного розвитку*. Праці II Міжнар. конгр. Трускавець; 2003. С. 194–198.
12. Блистів Т. Комп'ютерне моделювання у сфері рекреаційно-оздоровчої діяльності та туризму. В: *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії*. Матеріали X Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький;2015. С. 244-246.
13. Блистів Т. Мотиваційні пріоритети школярів до занять у центрах дитячо-юнацького туризму. *Спортивна наука України* [Інтернет]. 2015. №1(65). С. 70-75. Доступно: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/293>.
14. Блистів Т. Оптимізація змісту підготовки фахівців для сфери туризму в закладах освіти фізкультурного профілю. В: *Молода спортивна наука України. Зб. наук. ст. з галузі фіз. культури та спорту*. Львів. 2002. Вип.6. №2. С. 513-516.
15. Блистів Т. Організація рекреаційно-оздоровчої діяльності у міських парках. В: *Молода спортивна наука України. Зб. наук. ст. з галузі фіз. культури та*

спорту. Львів:ЛДІФК. 2001. Вип.5. №1. С. 10-12.

16. Блистів Т. Особливості освітньо-професійної програми підготовки фахівців з туризму. В: *Сучасні фітнес-технології у фізичному вихованні студентів*. Матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф. Київ; 2013. С. 12-14.

17. Блистів Т. Особливості рухових пріоритетів на дозвіллі вихованців центрів дитячо-юнацького туризму. *The International Scientific Association "SCIENCE & ENESIS"*.2015. №2. С. 53-54.

18. Блистів Т. Характеристика рухових пріоритетів вихованців центрів дитячо-юнацького туризму. В: Кашуба ВО, редактор. *Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті*. Матеріали III Всеукр. електрон. конф., присвяч. 85-річчю НУФВСУ. Київ; 2015. С. 70-72.

19. Блистів ТВ, Горбацьо П, Нужний ОВ. Теорія і практика туристичних походів: навч. посіб. Львів: Українські технології; 2006. 132 с.

20. Блистів ТВ. Доцільність підготовки фахівців для сфери туризму у фізкультурних закладах освіти. В: *Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму і краєзнавства в закладах освіти*. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ; 2002. С. 60-62.

21. Блистів ТВ. Особливості організації туристських подорожей з активними способами пересування. В: *Краєзнавство і туризм у соціокультурному розвитку особистості*. Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Глухів; 2011. С. 125-128.

22. Бондар АС, Серета НВ, Петренко ІВ. Особливості організації спортивного туризму в рекреаційній діяльності дітей та підлітків. *Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності*. 2016. С. 28-36.

23. Блистів, Т. В. (2019). Організаційно-методичне забезпечення оздоровчо-рекреаційної діяльності учнівської молоді у закладах позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку. [Дисертація]. Київ: НУФВСУ, 258 с.

24. Випасняк, І. П. (2019). Корекційно-профілактичні технології у процесі фізичного виховання студентів із функціональними порушеннями опорно-рухового апарату: монографія. Івано-Франківськ: Вид. Кушнір Г.М., 347 с.

25. Випасняк Ігор, Іванишин Ірина, Стефанків Михайло. Стан позашкільної освіти з фізичної культури в Підкарпатті. *Фізична культура в школі: стан і перспективи розвитку* [Текст]: зб. тез доп. II Регіональної наук.-практ. конф. (23-24 квітня 2021 р.) / уклад.: Б.М. Мицкан. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника, 2021., С. 7-10.

26. Випасняк, І., Іванишин, І., Луцький, В. Стан розвитку спортивно-оздоровчого туризму як складової частини системи фізичного виховання учнівської молоді Карпатського регіону. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*: 2019. №34. С. 31–37.

27. Випасняк, І., Шанковський, А. Інноваційні технології, спрямовані на підвищення ефективності процесу фізичного виховання студентів. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*: журнал. 2018. №28. С. 28–34.

28. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: [навч. посібник]. Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.

29. Гакман А. В. Організація рекреаційно-оздоровчої діяльності дітей 11-14 років в умовах дитячого табору відпочинку: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02. Київ, 2012. 20 с.

30. Гончарова НМ, Бутенко ГО, Прокопенко АО. Умови впровадження рекреаційно-оздоровчої технології у процес фізичного виховання дітей шкільного віку. В: *Проблеми активації рекреаційно-оздоровчої діяльності*: зб. матеріалів 10 Всеукраїнської наук.-практичної конф. з міжнародною участю; 2016Трав 12-13; Львів; 2016. С. 101-105.

31. Горбунов Л. Вплив оздоровчого туризму на рівень фізичної підготовленості учнів старших класів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2010. Вип. 2(10). С. 47-50.

32. Гринева ТИ, Мулик КВ. Динамика показателей физических качеств ребят 10–13 лет под влиянием занятий разными видами туризма. *Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта*.

2013. №10. С. 16-21.

33. Гриньова ТІ. Мотиви та зацікавленість дітей до занять різними видами спортивного туризму. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. Вип. 5(38). С. 82-85.

34. Гриньова ТІ, Мулик КВ. Оцінка фізичної підготовленості хлопців 11–12 років під впливом занять різними видами туризму. *Слобожанський науково-практичний вісник*. 2012. Вип. 5(2). С. 13-17.

35. Дем'янчук О., Альошина А. Особливості застосування занять оздоровчо-рекреаційної рухової активності зі школярами з використанням засобів спортивного туризму. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт: журнал*. 2018. Вип. 32. С. 25–31. Взято з <https://sportvisnyk.eenu.edu.ua/index.php/sportvisnyk/article/view/682>.

36. Дем'янчук О., Альошина А. Характеристика дистанцій змагань у спортивному туризмі. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2016. Вип. 1 (33). С. 64–68. Взято з <https://sport.eenu.edu.ua/index.php/sport/article/view/42>.

37. Дем'янчук, О., Єрко, І., Томашук, О., Янюк, І. (). Оцінка рівня техніко-тактичної підготовленості у спортивному туризмі. *Фізична активність і якість життя людини: зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 11–13 черв. 2019 р.)*. Луцьк, 2019. С. 55. Взято з <https://conferences.eenu.edu.ua/public/conferences/Tezu2019.pdf>

38. Жданова О, Блистів Т, Білошицький Т. Рівень теоретичних знань та практичних умінь з туристської роботи студентів ЛДІФК різних курсів навчання. В: *Молода спортивна наука України*. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів; 2006. Вип. 10. №3. С. 157-161.

39. Жданова О, Блистів Т, Чеховська Л. Досвід підготовки фахівців з рекреації та туризму в закладах освіти фізкультурного профілю на базовому та спеціалізованому етапах навчання. *Теорія і методика фізичного виховання і*

спорту. 2002. Вип. 2/3. С. 59–61.

40. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» в 2008 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/375-17>.

41. Закон України «Про фізичну культуру і спорт»: за станом на 17 листопада 2009 року. Київ: Парлам. вид-во; 2009. 25 с.

42. Ковальова Н, Андреева О. Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності старшокласників у вільний час. В: *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Зб. наук. пр. Київ; 2011. №7. С. 8-13.

43. Ковальова Н, Андреева О. Технологія проектування рекреаційно-оздоровчої діяльності старшокласників. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2012 Вип. 2. С. 29–34.

44. Ковальова Н. В. Технологія проектування позакласної роботи старшокласників з фізичного виховання: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. К., 2012. 184 с.

45. Ковальова Н. Організація рекреаційно-оздоровчої діяльності старшокласників у позаурочний час. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2011. Вип. 3. С. 48–52.

46. Конох АП. Професійна підготовка майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму: монографія. Запоріжжя : Запоріз. нац. ун-т; 2006. 456 с.

47. Кудрявцев А. Особливості організації оздоровчо-рекреаційної діяльності дітей у дитячих оздоровчих таборах. *Вісник Прикарпатського університету*. 2018. Вип. 29. С. 32-36.

48. Луцький В. Сучасний стан і перспективи активного туризму в Українських Карпатах. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : збірник наукових праць. 2010. №. 4 (12), С. 10-16.

49. Микола Соя, Петро Костюк Сучасні погляди на роль літніх оздоровчих таборів у формуванні та підтриманні рівня здоров'я у дітей середнього шкільного віку. *Молода спортивна наука України*. 2012. Т.4. С. 149-

155

50. Москаленко Н. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми шкільного віку. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2007. Вип. 1. С. 16-20.

51. Мулик КВ, Мулик ВВ. Мотивація школярів та студентів до спортивно-оздоровчих занять з туризму. *Педагогика, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2015. Вип. 7. С. 33-38.

52. Національній стратегії розвитку рухової активності в Україні до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація».

53. Носко МО, Гаркуша СВ, Воєділова ОМ, Носко ЮМ, Гришко ЛГ. Позашкільна здоров'язбережувальна діяльність з фізичного виховання як спосіб підвищення рухової активності та покращення стану здоров'я учасників освітнього процесу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. 2017. Вип. 147(II). С. 86-90.

54. Сургай О. Основні види спортивно-оздоровчого туризму та його функції. *Молода спортивна наука України*. 2009. Т. 4. С. 188-192.

55. Павлова Ю., Борек З., Виноградський Б. Особливості залучення населення до оздоровчо-рекреаційної діяльності (на прикладі Польщі). С. 261-262.

56. Павлова ЮО. Теоретико-методичні засади забезпечення якості життя різних груп населення з використанням оздоровчо-рекреаційних технологій [автореферат]. Львів: ЛДУФК: 2016. 40 с.

57. Позашкільний туризм і краєзнавство в Україні: історія та сьогодення. Івано-Франківськ: Тіповіт; 2010. 110 с.

58. Приступа ЄН, Жданова ОМ, Линець ММ, та ін. Фізична рекреація: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту. Дрогобич: Коло; 2010. 448 с.

59. Сударева НС. Оздоровчий напрям у професійній підготовці майбутніх фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму. В: Єрмаков СС, редактор. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Наук.

моногр. Харків: ХДАДМ (ХХІІІ). 2006. Вип. 4. С. 179–180.

60. Сургай О. Основні види спортивно-оздоровчого туризму та його функції. В: Приступа Є, редактор. *Молода спортивна наука України*. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. 2009. Вип. 13. №4. С. 188–192.

61. Теоретичні та прикладні аспекти рекреаційного природокористування в Україні: монографія / К. Кілінська, В. Руденко, Н. Аніпко, Н. Андрусак, Н. Коновалова та ін. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2010. 250 с.

62. Тести і нормативи щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України (2015).

63. Тисовський О. Ідеологія Пласту – українського скаутингу. Івано-Франківськ: Місто НВ; 2012. 56 с.

64. Ткаченко В. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язберезувальних технологій у дитячих оздоровчих таборах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2015. 20 с. укр.

65. Ткаченко ВВ. Основні аспекти поняття «здоров'язберезувальні технології». *Наука і освіта*. 2014. №3. С. 177-180.

66. Ткаченко ВВ. Підготовка вчителів фізичної культури у зарубіжних країнах. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2013. Вип. 1(14) . С. 124–127.

67. Ткачівська ІМ. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями [автореферат]. Тернопіль; 2009. 20 с.

68. Товт В. Історія становлення та перспективи розвитку рекреаційно-туристичної зони Закарпатської області. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. 2. С. 113–120.

69. Товт В.А., Маріонда І.І., Сивохоп Е.М., Сусла В.Я. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності: навч. посіб. Ужгород, 2015. 88 с

70. Томенко О. А. Рівень рухової активності підлітків та шляхи його підвищення на основі використання заходів оздоровчо-рекреаційного спрямування. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. №3. С. 19-24.

71. Томенко О. А. Вплив занять туризмом оздоровчо-рекреаційного

спрямування на показники соматичного здоров'я старшокласників. *Теорія і методика фіз. виховання і спорту*. 2013. № 4. С. 57–60.

72. Тумак ЮІ. Законодавче регламентування фізкультурно-спортивної та туристичної діяльності тіловиховних товариств Буковини (другої половини ХІХ – початку ХХ ст.). В: *Науковий вісник Чернівецького держ. ун-ту. Серія: Педагогіка та психологія*. Чернівці; 2013. Вип. 642. С. 172-178.

73. Федоренко Є. Особливості проведення активного дозвілля старшокласників, які навчаються в школах різного типу. В: Приступа Є, редактор. *Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини*. Львів: ЛДУФК. 2011. Вип. 15. №4. С. 160-164.

74. Федоренко Є. Ставлення старшокласників, які навчаються в школах різного типу до шкідливих звичок. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2010 Вип. 2. С. 151-153.

75. Arbogast G. Combining students with different ability levels in games for sport /G. Arbogast, B. Lavay //The physical educator. – 1987. – No 1. – P. 255-261.

76. Austin D. R. Playgrounds for the handicapped. In D.J. Bradamus, Ed., *New Thoughts on Leisure*. Champaign, IL: Office of Recreation and Rark Resources, 1988. – P. 57-63.

77. Austin D. R. Playgrounds for the handicapped. In D.J. Bradamus, Ed., *New Thoughts on Leisure*. Champaign, IL: Office of Recreation and Rark Resources, 1988. – P. 57-63.

78. 83. Savliuk, S., Kashuba, V., Romanova, V., et al. (2020). Implementation of the Algorithm for Corrective and Preventive Measures in the Process of Adaptive Physical Education of Pupils with Special Needs. *Teoria ta Metodika Fizičnogo Vihovanna*, 20(1), 4-11. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2019.1.01> ISSN 1993-7989 (print). ISSN 1993-7997 (online)